

UZASADNIENIE

Zmiany dotyczące art. 84 § 2 i 3 Kodeksu postępowania karnego wynikają z konieczności zmodyfikowania ich treści w związku z nowym brzmieniem art. 530 § 3 K.p.k., dlatego zostaną omówione w dalszej części uzasadnienia.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami art. 263 § 1, 2 i 3 Kodeksu postępowania karnego, jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie trzech miesięcy, na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, gdy zachodzi tego potrzeba, może przedłużyć tymczasowe aresztowanie na okres, który w postępowaniu przygotowawczym nie może przekroczyć dwunastu miesięcy, w postępowaniu przed sądem łączny okres stosowania tego środka zapobiegawczego do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd w pierwszej instancji nie może przekroczyć dwóch lat do chwili wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji.

Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres oznaczony, przekraczający wyżej wskazane terminy, może dokonać sąd apelacyjny, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy, a w postępowaniu przygotowawczym na wniosek właściwego prokuratora apelacyjnego – jeżeli konieczność taka powstaje w związku z zawieszeniem postępowania karnego, przedłużającą się obserwacją psychiatryczną oskarżonego, przedłużającym się opracowywaniem opinii biegłego, wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawłości lub poza granicami kraju, celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego, a także z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie było niemożliwe.

Przepis art. 263 § 1 K.p.k. stanowi zatem, że w postępowaniu przygotowawczym sąd stosujący tymczasowe aresztowanie musi oznaczyć jego termin, przy czym nie może on przekroczyć trzech miesięcy. Przepis ten wprowadza więc generalną regułę odnoszącą się do czasu trwania tymczasowego aresztowania. W dalszej części przepisu ustawodawca zawarł

wyjątek od tej zasady, pozwalający na przedłużenie w postępowaniu przygotowawczym tymczasowego aresztowania przez sąd na wniosek prokuratora. Podstawą takiej decyzji mogą być „szczególne okoliczności sprawy”, uniemożliwiające ukończenie postępowania przygotowawczego w terminie określonym w art. 263 § 1 K.p.k. Przepisy art. 263 § 2 i 3 K.p.k. stanowią wyjątki od reguły wyrażonej w art. 263 § 1 K.p.k., stanowiąc, że łączny okres stosowania tego środka w postępowaniu przygotowawczym nie może przekroczyć dwunastu miesięcy, w postępowaniu przed sądem natomiast okres ten nie może przekroczyć dwóch lat do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji.

Rozwiązanie przyjęte w art. 263 § 4 K.p.k. stanowi kolejny wyjątek, tym razem nie od ogólnej zasady wyrażonej w art. 263 K.p.k., od wyjątków zawartych w § 2 i 3. Wskazuje przesłanki, na których może zostać oparta decyzja o przedłużeniu tymczasowego aresztowania na okres przekraczający terminy wskazane w § 2 i 3.

Wyrokiem z dnia 24 lipca 2006 r. sygn. akt SK 58/03 Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 263 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.), w części obejmującej zwrot „a także z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie nie było możliwe” w zakresie, w jakim odnosi się do postępowania przygotowawczego, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W uzasadnieniu wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że wśród wymienionych w przepisie art. 263 § 4 K.p.k. przesłanek ostatnia „a także z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie było niemożliwe” ma szczególnie nieostry charakter, co utrudnia jej jednoznaczne odczytanie. W związku z tym nie można jej traktować jako swoistej klauzuli generalnej, mającej za zadanie uelastyczenie samego przepisu.

W uzasadnieniu orzeczenia wskazano, że przedmiotowy przepis konstytuuje wyjątkowy tryb przedłużania tymczasowego aresztowania, a ponadto przepis zezwala faktycznie na przedłużanie tymczasowego aresztowania o czas

nieokreślony. Tymczasem uregulowania ustawowe, na podstawie których możliwe jest pozbawienie wolności, muszą spełniać najwyższe wymagania, w szczególności co do stopnia precyzji. Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że zaskarżony przepis, ograniczając korzystanie z konstytucyjnych wolności i praw, dokonuje tego w sposób na tyle nieprecyzyjny, a zarazem arbitralny i szeroki, że narusza samą istotę konstytucyjnie chronionej wolności.

Na podstawie powyższej argumentacji Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zaskarżony przepis, w części objętej sentencją wyroku, jest niezgodny z wzorcem kontroli w postaci art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji. O ile bowiem już na etapie postępowania sądowego stosujący (czy przedłużający) tymczasowe aresztowanie sąd obejmuje swoją wiedzą każdy aspekt toczącego się postępowania i tym samym jego realna odpowiedzialność za przebieg tego postępowania może być już i jest pełna, to sytuacja, w której sąd nie jest gospodarzem tej fazy postępowania, co wynika z istoty postępowania przygotowawczego, nasuwa obawy, że podejmowane decyzje następują w tym przypadku niejako „na wyrost”, przed uzyskaniem pełnego obrazu możliwego do zebrania materiału dowodowego – rodzić to może po stronie sądu daleko idącą ostrożność przed zakwestionowaniem stanowiska prowadzącego postępowanie przygotowawcze w obawie o dobro tego postępowania. Kryterium oceny konstytucyjności takiego przepisu z punktu widzenia jasności i precyzji musi być więc w odniesieniu do fazy postępowania przedsądowego zaostrzone.

W dalszej części wyroku Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 263 § 4 K.p.k. ustawy wskazanej wyżej traci moc obowiązującą z upływem sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Wyrok ten został ogłoszony w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 sierpnia 2006 r. (Dz. U. Nr 141, poz. 1009), zatem przepis art. 263 § 4 K.p.k. utraci moc obowiązującą z dniem 8 lutego 2007 r.

Proponowana zmiana przepisu art. 263 § 4 K.p.k. eliminuje przesłankę w postaci innych istotnych przeszkód, których usunięcie było niemożliwe, jako podstawę przedłużenia tymczasowego aresztowania ponad okresy prze-

widziane w § 2 i 3. Zmiana ta wynika z konieczności nowelizacji tego przepisu w związku z treścią wskazanego wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Jednocześnie proponuje się, aby szczególny wyjątek od zasad przewidzianych w § 2 i 3 dotyczył także sytuacji, kiedy postępowanie nie mogło zostać ukończone w związku z czynnościami zmierzającymi do ustalenia lub potwierdzenia tożsamości oskarżonego. Należy mieć na uwadze, że istotnym elementem postępowania przygotowawczego jest ustalenie lub potwierdzenie tożsamości osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa. Zważywszy na wzrost liczby przestępstw popełnianych przez cudzoziemców, w szczególności z państw dalekowschodnich, istnieje konieczność ustalenia lub potwierdzenia ich tożsamości, często za pomocą organów zagranicznych, w tym Interpolu. Czynności podejmowane w celu ustalenia lub potwierdzenia tożsamości w wyżej wskazany sposób mogą okazać się długotrwałe, czas ich wykonania może przekraczać okres dwunastu miesięcy. Dlatego też, pozbawiając organy prowadzące postępowanie przygotowawcze możliwości oparcia wniosku o przedłużenie tymczasowego aresztowania na przesłance ogólnej – „z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie nie było możliwe” w świetle pozostałej treści przepisu, który szczegółowo określa pozostałe przyczyny, dla których stosowanie tego środka może zostać przedłużone, należy stworzyć podstawę przedłużenia tymczasowego aresztowania, w przypadku kiedy nie ustalono lub nie potwierdzono tożsamości oskarżonego (podejrzanego).

Jednocześnie, mając na uwadze treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego, wypada zauważyć, że Trybunał uznał, że przedmiotowy przepis jest niezgodny z Konstytucją we wskazanej w sentencji części, ale tylko w zakresie, w jakim odnosi się do postępowania przygotowawczego.

Dlatego też proponuje się dodanie § 4a, który w dalszym ciągu pozwoli sądowi na przedłużanie tymczasowego aresztowania na okres przekraczający okres wskazany w § 3 z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie było niemożliwe. Proponowane rozwiązanie spowoduje uelastyczenie przepisu w zakresie, w jakim odnosi się do postępowania przed sądem. Jednocześnie regulacja ta pozostaje w zgodzie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, który

uznał przepis w określonej części za niezgodny z Konstytucją, jednak tylko w zakresie, w jakim dotyczył on postępowania przygotowawczego.

Konsekwencją wprowadzonej zmiany jest modyfikacja § 5 w art. 263 K.p.k., który w nowej wersji rozszerza katalog postanowień, od których zażalenia rozpoznawane są przez sąd apelacyjny w składzie trzech sędziów.

Trybunał Konstytucyjny, wyrokiem z dnia 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05, uznał przepis art. 535 § 2 Kodeksu postępowania karnego (K.p.k.) za niezgodny z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz orzekł o utracie mocy obowiązującej tego przepisu z upływem 12 miesięcy od daty ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw RP.

W związku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego art. 535 § 2 traci moc obowiązującą z dniem 30 stycznia 2007 r. Termin ten powoduje konieczność szybkiego uchwalenia przepisów proceduralnych, regulujących postępowanie w sprawie kasacji oczywiście bezzasadnej.

Przepis art. 535 § 2 K.p.k. traktuje o szczególnym postępowaniu kasacyjnym. Zezwala on oczywiście bezzasadną kasację oddalić na posiedzeniu bez udziału stron, a oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia. Ten tryb nie ma zastosowania do kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. O niekonstytucyjności omawianego przepisu zadecydowało skumulowanie przesłanek wyłączających sprawdzalność i transparentność orzekania, w sytuacji gdy o oddaleniu kasacji przesądza niedookreślona przesłanka „oczywistej bezzasadności kasacji”. Projektowany przepis art. 535 K.p.k. stanowi nowe, całościowe uregulowanie sposobu rozpoznawania kasacji, w tym kasacji oczywiście bezzasadnej.

W projektowanym art. 535 § 1 K.p.k. przewiduje się, że kasację Sąd Najwyższy rozpoznaje na rozprawie, a w przypadkach przewidzianych przez ustawę – na posiedzeniu bez udziału stron. Podkreślono tym samym zasadę, że kasację rozpoznaje się na rozprawie, a w przypadkach przewidzianych ustawą – na posiedzeniu. Dodano jednakże, że na rozprawie rozpoznaje się kasację nie

tylko od wyroku, ale także od postanowienia. W takim przypadku kasacja podlega rozpoznaniu przy zachowaniu takich rygorów, jakie obowiązują przy rozpoznawaniu kasacji od wyroku, a zatem przy utrzymaniu wszelkich gwarancji procesowych stron.

Inne rygory obowiązują przy rozpoznawaniu kasacji na posiedzeniu, jeżeli ustawa tak stanowi. Wówczas posiedzenie odbywa się bez udziału stron.

Rozprawa na zasadach ogólnych jest jawna, natomiast nie jest obowiązkowe sprowadzanie na rozprawę kasacyjną strony pozbawionej wolności (projektowany art. 535 § 2 K.p.k.).

O oddaleniu kasacji w razie jej oczywistej bezzasadności Sąd Najwyższy orzeka postanowieniem zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu (projektowany art. 535 § 3 K.p.k.). Postanowienie w tym względzie nie wymaga pisemnego uzasadnienia. Przewiduje się jednak dwa przypadki, kiedy uzasadnienie postanowienia będzie sporządzane:

- jeżeli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu,
- jeżeli postanowienie zostało wydane na rozprawie, a strona pozbawiona wolności nie miała przedstawiciela procesowego i nie została doprowadzona na rozprawę.

W drugim z wymienionych przypadków uzasadnienie sporządza się na wniosek tej strony.

Odpowiednie zastosowanie art. 422 i 423 K.p.k. do wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia, przewidziane w projektowanym art. 535 § 3 K.p.k., będzie określało uprawnienia stron do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia postanowienia o oddalenie kasacji z powodu jej oczywistej bezzasadności oraz termin złożenia takiego wniosku.

Projektowany przepis art. 535 § 4 K.p.k. stanowi regulację szczególną, wykluczającą możliwość rozpoznania na posiedzeniu kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Zrezygnowano natomiast z przepisu wykluczającego możliwość oddalenia jako oczywiście

bezzasadnej kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich.

Projektowany przepis art. 535 § 5 K.p.k. stanowi regulację zezwalającą na posiedzeniu uwzględnić kasację w razie jej oczywistej zasadności. Pod względem zakresu regulacji przepis ten odpowiada obowiązującej regulacji, zawartej w art. 535 § 5 K.p.k. Jego brzmienie dostosowano tak, aby korespondowało z projektowanymi przepisami poprzedzającymi.

Projekt ustawy przewiduje nadto zmianę przepisów dotyczących udziału obrońcy w postępowaniu kasacyjnym w kierunku rozluźnienia tzw. „przymusu adwokackiego” w postępowaniu kasacyjnym.

Skreślenie zdania drugiego w art. 530 § 3 K.p.k. spowoduje, że zażalenie na zarządzenie odmawiające przyjęcia kasacji uprawniony do złożenia środka odwoławczego będzie mógł sporządzić i podpisać osobiście. W obecnym stanie prawnym, jeżeli zażalenie takie nie pochodzi od prokuratora, Prokuratora Generalnego albo Rzecznika Praw Obywatelskich, powinno być sporządzone i podpisane przez obrońcę lub pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym.

W aktualnym stanie prawnym brak jest regulacji, dotyczących obowiązków obrońcy wyznaczonego z urzędu w postępowaniu prowadzonym na skutek wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Zgodnie z art. 84 § 2 K.p.k. wyznaczenie obrońcy z urzędu nakłada na obrońcę obowiązek podejmowania czynności procesowych do prawomocnego zakończenia postępowania. Natomiast przepis art. 84 § 3 K.p.k. nakłada na obrońcę wyznaczonego z urzędu w postępowaniu kasacyjnym lub w postępowaniu o wznowienie postępowania jedynie obowiązek sporządzenia i podpisania środka zaskarżenia inicjującego to postępowanie lub poinformowanie na piśmie sądu o braku podstaw do wniesienia kasacji lub wniosku o wznowienie postępowania.

Projektowany przepis art. 84 § 3 K.p.k. przewiduje uprawnienie obrońcy wyznaczonego z urzędu do udziału w toczącym się postępowaniu kasacyjnym i o wznowienie postępowania. W obecnym stanie prawnym, na wniosek obrońcy z urzędu, prezes sądu ma obowiązek wyznaczyć innego obrońcę,

jeżeli czynność, którą obrońca ma obowiązek podjąć, jest dokonywana poza siedzibą lub miejscem zamieszkania tego obrońcy. Projektowany przepis art. 84

§ 2 K.p.k. pozostawia rozstrzygnięcie w sprawie wyznaczenia obrońcy w takiej sytuacji do uznania sądu. Nie zawsze bowiem podjęcie czynności obrończych poza siedzibą lub miejscem zamieszkania obrońcy z urzędu uzasadnia potrzebę zmiany obrońcy wyznaczonego z urzędu.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Cel wprowadzenia ustawy

Wejście w życie projektowanej ustawy wiąże się bezpośrednio z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lipca 2006 r., sygn. SK 58/03, a także z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05 oraz określonym przez Trybunał terminem utraty mocy zakwestionowanych przepisów.

2. Wskazanie podmiotów, na które oddziałuje ustawa

Projekt ustawy oddziałuje na nieoznaczony krąg podmiotów. Z rozwiązań przewidzianych w projekcie mogą korzystać wszystkie podmioty, które mają występować w postępowaniu karnym w charakterze strony. Projekt będzie miał przede wszystkim znaczenie w postępowaniu przygotowawczym i jurysdykcyjnym, a także w postępowaniu kasacyjnym.

3. Konsultacje społeczne

Projekt został przedstawiony w celu wydania opinii m.in. Przewodniczącemu Krajowej Rady Sądownictwa, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Prezesowi Naczelnej Rady Adwokackiej, Prezesowi Krajowej Rady Radców Prawnych, Prezesowi Stowarzyszenia Prokuratorów oraz Prezesowi Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”.

Propozycja zmiany art. 535 została zgłoszona przez Prezesa Sądu Najwyższego.

W wyniku konsultacji społecznych uwagi do projektu zgłosiła Krajowa Rada Radców Prawnych.

W zakresie przepisu art. 84 § 2 podniesiono, że nie wydaje się uzasadnione pozostawienie sądowi możliwości wyboru między wyznaczeniem bądź odmową wyznaczenia innego obrońcy – w przypadku gdy wniosek

dotychczasowego obrońcy „jest uzasadniony”. To sąd będzie oceniał, czy taki wniosek jest uzasadniony, i jeżeli tak uzna, powinien zawsze wyznaczyć innego obrońcę; trudno bowiem przyjąć, że nie wyznaczy innego obrońcy, uznając jednocześnie, że wniosek jest uzasadniony.

Co do przedstawionego zastrzeżenia wskazać należy, że zmiana treści § 2 w art. 84 K.p.k. ma na celu unifikację uregulowania dot. wyznaczenia innego obrońcy dla dokonania czynności procesowej poza siedzibą lub miejscem zamieszkania występującego w sprawie obrońcy z urzędu z przepisem art. 81 § 2 K.p.k., w przedmiocie jedynie możliwości (pełna fakultatywność) wyznaczenia nowego obrońcy. Natomiast dodanie zdania drugiego w art. 84 § 3 K.p.k. zmierza ku temu, aby także w postępowaniu kasacyjnym i o wznowienie postępowania obrońca z urzędu mógł być zobowiązany do udziału w rozprawie czy posiedzeniu przed Sądem Najwyższym.

Zdaniem Krajowej Rady Radców Prawnych nie można zaakceptować także projektowanego w art. 530 § 3 „rozluźnienia” przymusu adwokacko-radcowskiego. Zażalenie w takiej sprawie również wymaga profesjonalnej polemiki ze stanowiskiem zajęтым przez sąd odmawiający przyjęcia kasacji.

Wobec powyższej uwagi stwierdzić jednakże należy, że uchylenie zdania drugiego w art. 530 § 3 K.p.k. znosi przymus adwokacki (radcowski) przy wnoszeniu zażalenia w postępowaniu okołokasacyjnym i wznowieniowym, co powinno przyczynić się znacząco do usprawnienia tych postępowań przy pełnym zabezpieczeniu interesów procesowych stron, albowiem kasację i wniosek o wznowienie postępowania (jak dotychczas) będzie mógł sporządzić i podpisać (poza podmiotami szczególnymi wymienionymi w art. 521 K.p.k. i prokuratorem) tylko obrońca lub pełnomocnik będący adwokatem albo radcą prawnym (art. 526 § 2 i art. 545 § 2 K.p.k.).

Pozostałe podmioty nie zgłosiły uwag do projektu.

Projekt został również opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Nie zostały wniesione zgłoszenia zainteresowania tym projektem w trybie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414).

4. Skutki finansowe i społeczno-gospodarcze ustawy

Projektowana ustawa nie spowoduje skutków na rynku pracy, w sferze konkurencyjności wewnętrznej i zewnętrznej gospodarki oraz pozostanie bez wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

Nie zakłada się, aby wejście w życie projektowanej ustawy mogło spowodować dodatkowe skutki finansowe dla budżetu państwa.

Materia projektowanej ustawy leży poza zakresem spraw regulowanych przez prawo Unii Europejskiej.

11-19-om